

права : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ОНЮА. — О., 2001. — Вип. 11. — С. 34.

3. Крижанівський А. Обговорення проблеми правосвідомості в Одеській національній юридичній академії // Право України. — 2008. — № 8. — С. 157.

4. Болотов В. А. «Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе» / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. — 2003. — № 10. — С. 9.

5. Кириленко Г. Г. Философский словарь : справочник студента / Г. Г. Кириленко. — М., 2002. — С. 323.

6. Дмитренко Ю. М. Підходи до дослідження української правосвідомості в перехідний період розвитку суспільства / Ю. М. Дмитренко. — Х. : ХДУХТ, 2007. — С. 9.

7. Hutmacher W. Keu competencies for Europe // Report of the Symposium. Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. — P. 37.

8. Кузьмина (Головко-Гаршина) Н. В. Методы акмеологического исследования качества подготовки педагогов : метод. пособие / Н. В. Кузьмина. — М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2002. — С. 30.

9. Байденко В. И. Выявление состава

компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : метод. пособие / В. И. Байденко. — М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. — С. 12.

10. Субетто А. И. Качество непрерывного образования: логика развития и проблемы (лекция) / А. И. Субетто. — С.Пб. ; Воронеж : Астерион, 2005. — С. 17.

11. Равен Д. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. — М., 2002. — С. 77.

12. Субетто А. И. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций / А. И. Субетто. — С.Пб ; М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2006 — С. 33.

13. Ильин И. А. Собрание сочинений. В 3 т. Т. 3. Переписка двух Иванов (Ильин И. А. — Шмелев И. С.) (1947–1950 гг.) / сост., коммент. Ю. Т. Лисицы. — Рус. кн., 2000. — С. 113.

14. Франк С. Л. Духовные основы общества / С. Л. Франк. — М., 1992. — С. 73.

15. Спиркин А. Г. Философия : учебник / А. Г. Спиркин. — М., 2001. — С. 132.

УДК 340.572.02.347.1

Н. Гулевата,

аспірантка Інституту законодавства Верховної Ради України

ПРЕДМЕТ «ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ЗАКОНОЗНАВСТВА» К. О. НЕВОЛІНА

Становлення науково-теоретичного правознавства як галузі права нерозривно пов'язане з ім'ям видатного правознавця Костянтина Олексійовича Неволіна (1806–1855), учня графа М. М. Сперанського, професора Київського університету Св. Володимира. Написана й видрукована ним у Києві в університетській друкарні двотомна «Енциклопедія правознавства»

(1839–1840) не тільки започаткувала системний виклад ідей філософії права Гегеля та німецької історичної школи права, а й обґрунтувала загальні положення вчення про право, історію філософії права й історію позитивного правознавства.

Призначення «Енциклопедії правознавства» вчений вбачав у тому, щоб систематично викласти весь склад, пос-

лідовність науки про закони: з одного боку, розкриваючи сукупність наук про законодавство, складових частин кожної з них, їх систему, при тому, що сутність кожної науки визначається її змістом і формою й без них не може бути в повній мірі зрозумілою; з іншого, в той самий час, представляє зміст і різноманітні форми складових системи законодавства настільки, наскільки це є необхідним для розуміння єдності й цілісності їхнього складу як огляду [3]. Зв'язок між науками обумовлюється, як відомо, єдністю їхнього предмета, частин або сторін, які уособлюють цю цілісність. Звідси для того, щоб представити певну сукупність наук як «одне систематичне ціле», потрібно, по-перше, визначити поняття або сутність загального їхнього предмета; по-друге, визначені в такий спосіб поняття логічно розділити на його частини й означити різні сторони як аспекти можливого дослідження. Постаючи предметом дослідження, кожна із зазначених частин або сторін дає буття особливій науці; розглядаючи один і той же предмет з різних його сторін чи в єдності його частин, усі ці особливі науки формують одне систематичне ціле, суть якого така сама, що й сукупності його частин. У цілому будь-яке визначене положення про науку як певну цілісність, систему може бути застосоване й щодо кожної особливої науки цього ж роду. Відповідно кожна особлива частина або сторона загального предмета може знову ділитися на безліч частин як його складових і, в свою чергу, поставати стороною для вивчення. Кожна особлива наука одержує в такий самий спосіб безліч підрозділів і може розглядатися як сукупність багатьох наук. З'ясування зв'язку між науками, так само як і між науками законодавства, можливе різними шляхами: скажімо, можна обмежитися визначенням основного їхнього поняття, загальним обґрунтуванням сукупності наук як певної цілісності, без заглиблення у внутрішню структуру кожної з них; або ж розглянути кожна із наук безпосередньо, з точки зору їхньої внутрішньої структури.

Будучи доктором законодавства, професором «енциклопедії права й установ Російської імперії», К. О. Неволін тричі поспіль обирався ректором зазначеного університету, а також був найближчим помічником піклувальника, неодноразово виконував його обов'язки й фактично керував всіма навчальними закладами округу. За його активної участі були розроблені програми викладання й іспитів з предметів, що вивчалися в гімназіях і повітових училищах.

Прагнучи до змістовного визначення предмета законодавства, К. О. Неволін у дусі природного права й учення Г. В. Ф. Гегеля, під впливом якого він перебував, визначає сутність правового закону як «правди взагалі». Змістове наповнення останнього полягає у виявленні буття божественної сутності в самому собі [4]. При цьому К. О. Неволін розрізняє у законодавстві дві складові як частини єдиного вчення: перша з них (загальна) пізнається безпосередньо розумом і сама по собі постає як обов'язкова чинність, незалежно від суспільної настанови; її сутністю є закони природи; тоді як друга — особлива — пізнається не інакше як із самого законодавства, що діє в державі, і тільки тому має обов'язкову чинність, що вона встановлена державою, — це є закони чисто позитивні. Перші представляють загальну й необхідну сторону законодавства, де визначаються поняття наук, їхній склад у змістовному і формальному вимірах, тоді як другі — випадкову й обмежену» [3].

Можна стверджувати, що під «енциклопедією законодавства» К. О. Неволін розумів самостійну науку — теорію «наук законодавства» й одночасно їхній скорочений виклад. У цьому сенсі його «енциклопедія» покликана була замінити теорію права й слугувати сполучною ланкою між «філософією права» і науками про закони. «Закон за суттю своєю, — писав Неволін, — є взагалі правда. А сутність правди може бути визначена тільки у філософії». У всякому законодавстві він розрізняє дві частини: закони природні й закони позитивні [3].

Не підлягає сумніву, що, скажімо, юридична техніка правозастосовчих актів, поряд з юридичною технікою інших юридичних актів, має самостійне значення, їй притаманні характеристики, що відрізняють її від правотворчості.

Ключові слова: предмет енциклопедії законознавства, науки про законознавство, система наук законознавства, законотворчий та законодавчий процеси.

У статті автор розкриває доцільність започаткованого К. О. Неволиним підходу до розуміння сутності законознавства як єдності законотворчого та законодавчого процесів.

В статье автор раскрывает необходимость основанного К. А. Неволиным подхода к пониманию сути науки законоведения как единства законотворческого и законодательного процессов.

In the article an author exposes expedience of founded K. O. Nevolin of going near understanding of essence of jurisprudence, as to unity of law-making and legislative processes.

Література

1. Биографический словарь профессоров и преподавателей университета святого Владимира. — К., 1884.
2. Казмер М. Э. Социологическое направление в русской дореволюционной мысли / М. Э. Казмер. — Рига., 1983.
3. Неволин К. А. Энциклопедия законоведения / К. А. Неволин. — К., 1839.
4. Нерсесянц В. С. Философия права Гегеля / В. С. Нерсесянц. — М., 1998.
5. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні: проблеми вдосконалення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. В. Богачова. — К., 2006.
6. Недюха М. П. До питання про предмет методики викладання (Постнекласичні та синергетичні аспекти) // Вища освіта України. — 2003. — № 3. — С. 63–69.